

Bu sayıda...

Ekoloji ve çevre tartışmaları dünyada giderek daha fazla ağırlık kazanıyor. İklim değişikliği, yaşam zincirlerinin tahribatı, tarım topraklarının azalması, genetiği değiştirilmiş organizmalar, giderek artan enerji ihtiyacı, kirlilik, kuraklık gibi meseleler insanlığın aslında bir bütün olarak bazı önemli dönüşümlerin eşiğinde olduğu işaret ediyor. Bilimsel projeksiyonlar da bu yüzyıl içinde pek çok anlamda bilmediğimiz bir dünyanın ortaya çıkacağını öngörüyor. Bu bağlamda ekolojiyi insandan, toplumdaki (ve politikadan) kopuk, ayrı bir alan olarak göremeyeceğimizi vurgulayan ve disiplinlerarası çalışmaların vazgeçilmezliğinin altını çizen akımlar da yaygınlaşıyor. Bahsettiğimiz ekolojik problemlerin yalnızca teknik problemler değil, aynı zamanda politik ve toplumsal meseleler olduğu ve problemlere verilen cevapların tüm bu alanları ve farklı toplumsal grupları dikkate alması gerektiği gitgide daha da berraklaşıyor. Dolayısıyla bu dönüşümlerden kimin, nasıl ve neden kazançlı çıktığını incelemek kadar, bu süreçlerde kimin kaybettiğine, ne türden eşitsizlikler ve adaletsizliklerin ortaya çıktığına da eğilmek gerekiyor. Zira kapitalizmin yol açtığı ekolojik ve toplumsal kriz mülksüzleşme, yoksullaşma ve güvencesizliği de beraberinde getiriyor.

Kalkınmacı paradigmaların ve büyüme hedeflerinin tartışılmaz gerçekler olarak sunulduğu günümüzde, yıkıcı ekolojik sorunlar ve adaletsizlik karşısında siyasetin dinamiklerini değiştirmek ve kamuoyuna alternatifler sunmak hayati önem taşıyor. Ancak bugünkü ekoloji ve buna bağlı iklim tartışmaları kabaca iki noktada düğümleniyor. Bunlardan ilki, teknolojik icatlarla ve teknik (hatta teknokratik) düzenlemelerle bütün bu sorunların bir şekilde giderileceği inancına dayanıyor. Bu yolla hem meseleyi bir başka zamana (geleceğe) atıyor hem de yaşanan bu dönüşümlerin yapısal sebeplerini, örneğin piyasanın işleyişini ve iktidar ilişkilerini göz ardı ediyor. İkincisi ise makro bir seviyede değerlerin ve toplumsal düzenin topluca değiş-

mesi gerektiğini savunuyor, fakat değişimi sağlamak için nereden başlanmalı sorusunda tıkanıyor. Herkesin tüketim alışkanlıklarını değiştirmesi, daha adil bir yaşam sürmeye özendirilmesi, zenginliğin dağıtımı gibi (ara kademelerin belirsiz kaldığı) hedefler, bir yanıyla ters tepip umutsuzluğu çoğaltabiliyor. Bizim önerimiz ise soruyu şu şekilde değiştirmek: Halihazırda yapılmakta olanlar ne? Hangi yeni kavramlar, ölçekler veya prensipler önümüzdeki sorunları düşünmek için imkân sunuyor? Kalkınma-büyüme gibi ekonomik hedeflerin, insanlardan ibaret bir toplum anlayışının, kır/kent, yerel/küresel gibi ayrımların ötesinde başka menziller, çalışma sahaları, alternatifler ve başka aktörler görmek mümkün mü?

Böyle bir perspektif kazanmak için var olan disiplinlerin hem dilinin hem de iş yapma şeklinin dönüşmesi gerekiyor. Başka bir ekonomi, başka bir sosyoloji, başka bir siyaset, başka bir hukuk, başka bir coğrafya mümkün mü? Pek görünmeyen yahut marjinal olduğu düşünülen, oluşma aşamasında olan radikal ve eleştirel pratikleri nasıl görünür kılarız, gelişmelerine nasıl destek oluruz, nasıl teorize ederiz? Burada teoriden kastımız aynı zamanda kurucu (performative) bir eylem. Hem şahitlik etmek, hem de gelmekte olana katkı sunmak gibi bir vazifesi var.

Bu sayıdaki yazıların bir hedefi ekoloji, mekân ve piyasa kavramlarının belirli söylemsel rejimler içinde nasıl devreye girdiğini, ortaya çıkan politik problemleri nasıl çerçevelendirdiğini ve üretilen çözümleri nasıl sınırlandırdığını göstermek; dolayısıyla bu kavramın her yerde karşımıza çıkan farklı yüzlerini eleştirel bir gözle yeniden ele almak. Ancak bu özel sayı sadece bir kavramın fikrî takibi üzerine kurulu değil. Bu kavram etrafında belirli mekânların nasıl örgütlendiğine, yaşam alanlarının bozulup nasıl yeniden kurulduğuna ve bu esnada insanların ve diğer varlıklarının ilişkilerinin nasıl dönüştüğüne bakıyoruz. Dolayısıyla sermayenin genişlemesini ve daha hızlı birikmesini mümkün kılan teknik-politik alanları irdeliyoruz.

Toplum ve Bilim'e ekoloji özel sayısı hazırlama fikri, Bilgi Üniversitesi Ekoloji Politik Platformu tarafından 27-28 Kasım 2015 tarihlerinde düzenlenen iki günlük konferansın sonucunda ortaya çıktı. Bu konferansın temel maksadı, benzer meseleler üstüne düşünen/çalışan akademisyenleri bir araya getirmek, yapılan güncel çalışmaları paylaşmak, duyurmak ve nihayetinde ortaya çıkan bilgi birikimini erişilebilir kılmaktı. Bunu yaparken katılımcı akademisyenleri birlikte çalışmaya teşvik eden, alışlagelmişten farklı bir usul takip ettik. Okuyacağınız dergideki yazılar herkesin kendi makalesini verip ayrıldığı bir sürecin sonunda değil, oldukça meşakkatli ve kolektif bir çalışmanın sonucunda ortaya çıktı. Konferansın ardından bu derginin de başlıklarını oluşturan temalar belirledik ve yazarları gruplara böldük. Onlardan, benzer kavramlar ve temalar üstüne düşünüp ortak bir yazı oluşturmalarını, kişisel çalışmalarını ise bu ortak yazıya göre yeniden yazmalarını istedik. Bu oldukça zorlayıcı bir talepti, zira farklı kavramlarla düşünüp başka usullerle çalışan ve çoğu durumda birbirini tanımayan insanlar bu süreçte yan yana gelmiş oldu. Kimi durumda bütün yazıları tek bir makale haline getirerek kimi durumda görece kısa yazılardan oluşan bir tematik küme oluşturarak katkı sundular. O anlamda elinizdeki

sayı, farklı yazıların toplamından oluşan bir dergi değil, kolektif bir çalışmanın ürünü. Bu tarz çabaların, yalnızlığın hemen her alanda giderek büyüdüğü şu dönemde özellikle kıymetli olduğuna inanıyoruz.

Elinizdeki sayı, üç ayrı tematik başlık altında toplanmış yazılardan ve bunlara eşlik eden kavramsal tartışma metninden oluşuyor. Başlıklar sırasıyla şöyle: A) Piyasa, Mekân, İktidar; B) Şehir ve Akışlar; C) Gıda Ağları. Sezai Ozan Zeybek'in "Ekolojinin Politikası: Yeni Sınırlar, Yeni Aktörler" başlıklı yazısı, bu üç kümede de geçen mekân, piyasa ve iktidar gibi kilit mevzulara dair kuramsal bir tartışma sunuyor. Doğal, küresel, yerel gibi kavramları sorguluyor; ekolojik bir siyaset dilinin nasıl olabileceğini ele alıyor.

Onu takip eden "Piyasa, Mekân, İktidar" tematik grubunda Evren Hoşgör, Melis Ece, Nahide Konak'ın ortak çalışması küresel iklim değişikliği söylem ve pratiklerinin *yeşil ekonomi* kavramı ile olan ilişkisine odaklanıyor. Evren Hoşgör, *yeşil ekonomi* kavramının doğal kaynakların piyasa yoluyla metalaştırılmasını hızlandırdığına eleştirel bir perspektifle işaret ediyor. Yazının devamında Melis Ece, Tanzanya örneği ile yeşil sermaye birikiminin tehdidi altında olan ormanlık arazilerin karbon piyasasına eklenmesinin yıkıcı sonuçlarını ele alıyor. Nahide Konak ise Türkiye'den örneklerle HES odaklı yeşil enerji politikalarının etkilerini su gaspı, ekolojik sorunlar ve mülksüzleşmeye vurgu yaparak araştırıyor. Bu tematik kümede yer alan kısa yazılarda ise Irmak Ertör Avrupa ve Türkiye'de balıkçılık ve balık yetiştiriciliği sektörlerine odaklanarak meta menzilin genişlemesi ve derinleşmesi stratejilerinin sermaye birikimindeki rolünü eleştiriyor. Fatma Nil Döner, Türkiye'de yaşanan tarımsal dönüşüm sürecinde gerçekleşen toprak satışlarını ve bu araziler üzerinde planlanan projelerin sosyoekonomik ve siyasi boyutlarını Bursa Karacabey bölgesinde uygulanan toprak rejimine odaklanarak inceliyor. Orkun Doğan ise Türkiye'de zeytin üretimi ile ilgili siyasi ve hukuki mevzuat değişikliklerinin tarımdaki köklü yapıları sarstığını ve sermaye rejiminin ihtiyaçları doğrultusunda üretim ve güç ilişkilerini yeniden düzenlediğini iddia ediyor. Son olarak Ozan Zeybek hayvancılık sektöründe yaşanan sosyoekonomik, siyasi ve teknolojik dönüşümü şiddetle beslenen güvenli gıda kavramını eleştirerek açıklıyor.

"Şehir ve Akışlar: Kentsel Politik Ekoloji" tematik kümesi, Özlem Ünsal'ın bizi kent ve kent-dışı alanlar arasındaki metabolik ilişkiyi ve bu ilişkinin dinamiklerini İstanbul'un süreklilik coğrafyası üzerinden sorgulamaya davet eden giriş yazısı ile başlıyor. Bu kümede Can Altay ve Onur Ceritoğlu'nun özgün çalışması kentsel dönüşümde çıkmacıların deneyimlerini eşyanın yolculuğundan hareketle merkez/çeper ayrımının geçersizliğine vurgu yaparak inceliyor. Eda Acara ise Trakya alt bölgesinde suyun yönetimi ve bölgesel planlama politikalarının etkilerini çeperleştirme, yerellik ve bölgesel kimliğin inşası ve kirliliğin yönetim(sizliği) gibi farklı eksenlerde ele alıyor.

"Gıda Ağları" kümesinde Bulut Aslan ve Yonca Demir literatürde matematiksel yöntemler ile üstünlük kurarak konvansiyonel tarımı destekleyen tezleri kendi si-

lahıyla vurarak organik tarımın Türkiye’yi besleyebileceğini gösteren matematiksel modeli aktarıyor ve sonuçlarını tartışıyor. Aşçıların dünyasını gözlemleyen Erhan Akarçay ise bir restoran mutfağında gıda ürünlerinin dolaşımını takip ederek tüketicilerin duyarlılıklarının karşılık bulup bulmadığını araştırıyor. Kiraz Özdoğan, çalışmasında topluluk kurma, ortak tarımsal üretim ve doğa ile farklı bir ilişki kurma pratiklerini gönüllü olarak katıldığı hiyerarşiyi en aza indiren kolektif ekotarım deneyimleri üzerinden inceliyor.

Hem konferans hem özel sayı için emek veren birçok kişi var; hepsinin emeği çok değerli ve önemli bir araya gelmeyi sağladı, bunun için süreçte yer alan herkese çok teşekkür ederiz. Tüm tartışma konuları bu sayıda yer alamadı, ancak hepsi çok değerli alanlar açıyor. Ortak makale yazmak haricinde aynı masada sohbet etmek dahi bizim için öğretici ve keyif vericiydi. Ayrıca tüm bu buluşma ve işbirliği sonucunda bu tartışmaların devam edebilmesini, birlikte üretebilmeyi, benzer çalışmalarını güçlendirmeyi ve çevremizdeki dönüşüme dair mücadeleleri ve sözümüzü artırmayı ve daha güçlü biçimde dayanışmayı sürdürmeyi amaçlıyoruz. Emeği geçen herkese çok teşekkür ederiz.

FATMA NİL DÖNER - MELİS ECE - IRMAK ERTÖR - SEZAI OZAN ZEYBEK